

KOMENTARI OT-OPTIMA TELEKOM d.d.**(dalje u tekstu: Optima ili OT)****za javnu raspravu****Analiza tržišta veleprodajnog središnjeg pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište**

Ovim putem OT-Optima Telekom d.d. (dalje tekstu: Optima ili OT) sukladno čl. 22. Zakona o elektroničkim komunikacijama, dostavlja svoje komentare na objavljeni prijedlog Odluke Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje u tekstu: HAKOM) kojim se utvrđuje da je mjerodavno tržište veleprodajnog središnjeg pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište, podložno prethodnoj regulaciji, određuje trgovačko društvo Hrvatski Telekom d.d. (dalje u tekstu: HT) operatorom sa značajnom tržišnom snagom te mu se određuju regulatorne obveze (obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, obveza nediskriminacije, obveza transparentnosti, obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva te obveza računovodstvenog razdvajanja). Prijedlogom odluke dalje je utvrđeno kako se regulatorna obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva se na odgovarajući način primjenjuje i na Iskon Internet d.d. i Optimu, kao povezana društva HT-a. Način, uvjeti i rokovi provođenja regulatornih obveza propisani su dokumentom Analize „Tržište veleprodajnog središnjeg pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište“ koji čini sastavni dio prijedloga odluke.

Komentari Optime usmjereni su prvenstveno na sljedeće:

A) Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže te obvezu nediskriminacije

U okviru regulatorne obveze nediskriminacije, analizom predmetnog tržišta određeno jest kako je HT obvezan pružati sve neophodne informacije o planiranim promjenama u mreži, kako bi operatori korisnici bili u mogućnosti pravovremeno reagirati i prilagoditi se nastalim promjenama, a time i pravovremeno reagirati na maloprodajnoj razini. Dodatno je HAKOM, ali iznimno samo za operatore korisnike koji imaju realiziran pristup na DSLAM razini, odredio da HT mora unaprijed obavještavati operatore o planiranim rekonfiguracijama u pristupnoj mreži, i to u 5 godina odnosno 6 mjeseci unaprijed, a ovisno o scenariju (FTTN ili FTTC) i tipu rekonstrukcije mreže (područje tipa 1 ili tipa 2).

Naime, Optima, kao operator koristi Ethernet razinu pristupa za koju nije definirana obveza dostave obavijesti o planiranim rekonfiguracijama u pristupnoj mreži, iako ista u praksi može utjecati na uredno pružanje usluga krajnjim korisnicima od strane operatora korisnika. Držimo izuzetno bitnim da se dostava potpunih informacija o skraćivanju lokalne petlje provodi i za BSA/NBSA korisnike operatora sukladno svim stavkama kao i kod ULL-a uz adekvatne prilagodbe (npr. broj parica->broj veleprodajnih pristupa i dr.), a iz razloga što se u određenim scenarijima skraćivanja lokalne petlje sa BSA na BSA, može dogoditi potreba za izmjenom terminalne opreme na lokaciji korisnika, potreba za ugovaranjem adekvatnog zamjenskog rješenja pri čemu operator korisnik mora ispuniti obvezu obavještavanja korisnika najmanje 90 dana unaprijed o promjenama u pristupnoj mreži (sukladno Pravilniku iz čl. 34 ZEK-a).

Primjer: OT CPS/WLR/BSA ADSL korisnik koji je obuhvaćen skraćivanjem lokalne petlje u FTTN scenariju mora se migrirati na NBSA VDSL pristup pri čemu mu se mijenja tehničko rješenje preko kojeg se usluge pružaju, a pri čemu se mora ugovoriti novi paket usluga većih pristupnih brzina (VDSL) te isporučiti nova oprema.

Slijedom toga, a s obzirom da promjene u pristupnoj mreži koje se događaju zbog rekonstrukcije mreže skraćivanjem lokalne petlje imaju direktni utjecaj na operatore korisnike koji imaju realiziran

pristup i na ostalim razina osim DSLAM-a (IP, Ethernet razina pristupa), nužno je usvojiti prijedlog Optime i odrediti da se obveza obavještanja odnosi i na sve razine pristupa.

U dosadašnjoj praksi bili smo obaviješteni o planiranim rekonfiguracijama u pristupnoj mreži, a koja se odnosila na korisnike Optime realizirane putem BSA pristupa, pretežno pisanim putem dizanjem obavijesti na web-portal HT-a, a koja je sadržajno odgovarala u cijelosti obavijesti koju smo dobivali za naše ULL korisnike (kvartal, godina, područje obuhvata i popis korisnika).

Radi izbjegavanja dvojbi u tumačenju, nužno jest odrediti osim obveze i egzaktno način obavještanja operatora. Naime, postavljanjem obavijesti na web portal HT-a bez slanja ikakve notifikacije operatoru o podizanju dokumentacije, i to elektroničkom poštom ne može se smatrati uredno izvršenom dostavom. Slijedom toga, a kako bi operatori mogli pratiti i pravovremeno se pripremiti za skraćivanje lokalne petlje nužno jest nedvojbeno definirati uredan način zaprimanja obavijesti odnosno da se notifikacija šalje operatoru istovremeno sa postavljanjem dokumentacije na portal. Sve navedeno potrebno je operatorima iz razloga što se na web portal postavlja i dokumentacija uz koju se ne dostavljaju notifikacijske obavijesti pa se takova dokumentacija ne može pravovremeno pratiti i obrađivati, a sve kako bi se operatori korisnici na vrijeme pripremili za najavljene promjene u mreži te omogućili postojećim korisnicima pružanje usluga kvalitetnijeg sadržaja (veće pristupne brzine, IPTV usluga i sl.).

Dodatno, napominjemo kako je nužno odrediti i na predmetnom tržištu kako operatori korisnici moraju dobiti potpune informacije o gore navedenim promjenama u mreži kako bi mogli donijeti odluku o ulaganjima na novoj pristupnoj lokaciji i/ili pravovremeno reagirati na maloprodajnoj razinu ugovaranjem novih paketa usluga sa boljim sadržajem (veće pristupne brzine, IPTV usluga i sl.). Slijedom toga obavijest operatorima mora sadržavati najmanje sljedeće informacije:

1. ukupan broj veleprodajnih usluga koje će biti završene na razdjelniku u kabinetu ili novom nezavisnom čvoru kao i broj slobodnih parica;
2. tipovi, konstrukcije i električne karakteristike kabela (opisno najmanje sljedeći podaci: promjer žile, tip izolacije, radni kapacitet parice) koji će biti u novoformiranoj pristupnoj mreži;
3. korisnike realizirane putem veleprodajnih usluga HT-a i to za svakog pojedinog operatora korisnika s njegovim pripadajućim jedinstvenim identifikatorom (ID-om) veleprodajne usluge;
4. podatak je li novouvedeni čvor pristupne mreže lociran tik na postojeći primarni kabel ili od njegove lokacije od postojećeg kabela postoji određena udaljenost, te kolika je udaljenost (izraženo u metrima) i kojim tipom kabela će biti realiziran taj privod;
5. podatak o vlastitom slabljenju na frekvenciji od 1 MHz (ili duljine po segmentima kabela različitih električnih karakteristika) na dionici postojeći čvor pristupne mreže - novi čvor;
6. podatak o vlastitom slabljenju na frekvenciji od 1 MHz (ili duljine po segmentima kabela različitih električnih karakteristika) najdulje pretplatničke petlje novo uvedenog čvora;
7. podatak o kabelskoj kanalizaciji i odgovarajućem slobodnom prostoru u istoj na relaciji postojeći čvor pristupne mreže - novi čvor;
8. tip kolokacije koju HT nudi na novoj lokaciji (prostor u kabinetu, unutrašnja kolokacija i sl.);
9. funkciju raspodjele broja pretplatnika (kumulativno) u ovisnosti o vlastitom slabljenju na referentnoj frekvenciji od 1 MHz (odnosno duljini petlje) za novi pristupni čvor koji se planira uvesti;
10. na mjerodavnoj karti mjerila 1:5000 ucrtano područje prekrivanja pristupne mreže i lokaciju novouvedenog čvora;
11. popis adresa (naziv ulica i kućni broj) koje će biti preusmjerene s postojećeg čvora na novi čvor pristupne mreže.

Također, a nastavno na iznesene komentare na tržištu veleprodajnog lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji, držimo da se u obavijesti o planiranim promjenama u mreži mora unaprijed ujedno i definirati točan kvartal i godina (Q1, Q2, Q3, Q4 - 2015) u kojem će predviđeno prespajanje korisnika na novi čvor odnosno skraćivanje lokalne petlje na koju je korisnik spojen biti izvršeno.

Naime, u praksi se događalo odstupanje od najavljenog plana za skraćivanje petlje (u obavijesti operatorima navodi se jedan kvartal i godina dok se većinom skraćivanje odrađuje kasnije u nekom od idućih kvartala, iduće godine ili pak ranije od najavljenog). Odstupanje od najavljenog kvartala odnosno godine, dovodi i do odstupanja u području obuhvata i popisu korisnika koji su obuhvaćeni postupkom skraćivanja petlje. Dakle, pored dostavljenih informacija o ID-jevima veleprodajnih usluga (identifikatorima BSA pristupa), događa se da se nakon najave pojavljuju postojeći korisnici koji nisu bili obuhvaćeni dotadašnjim najavljenim planom. Pravovremenim i točnim davanjem informacija o kvartalu/godini, području obuhvata, popisu korisnika (ID-jevima veleprodajnih usluga) omogućava se operatoru da pravovremeno reagira na maloprodajnoj razini, a sve u cijelu zadržavanja postojećih korisnika. U slučaju kada se vrši promjena pristupne tehnologije (BSA ADSL na NBSA VDSL), operator mora korisnike obavijesti najmanje 90 dana ranije o promjeni koja zahtjeva izmjenu terminalne opreme na lokaciji korisnika, ugovoriti adekvatno zamjensko rješenje te izvršiti samo prespajanje na lokaciji korisnika.

Slijedom toga prijedlog je Optime je i ovdje da se uz prethodno navedeni rok obavještavanja 6 mjeseci unaprijed za sve operatore korisnike koji imaju realizirane maloprodajne usluge na bilo kojoj razini BSA pristupa (IP, Ethernet, DSLAM) uvedu i dodatni rokovi u svrhu pravovremenog obavještavanja korisnika o izmjenama u pristupnoj mreži i to;

- 4 mjeseca prije trenutka skraćivanja petlje dostaviti fiksiran i potvrđen vremenski okvir (između dva datuma) unutar kojeg će se vršiti predviđeno prespajanje korisnika na novi čvor odnosno skraćivanje lokalne petlje (npr. 13.3.2015. – 30.03.2015.) sa revidiranim popisom korisnika (ID-jevima veleprodajnih usluga). Fiksirani i potvrđeni vremenski okvir mora se nalaziti unutar prethodno najavljenog kvartala i godine kako bi operator mogao pravovremeno obavijestiti korisnike o promjenama koje zahtijevaju izmjenu terminalne opreme na lokaciji korisnika te ugovoriti adekvatno zamjensko rješenje.
- 20 dana prije trenutka skraćivanja petlje dostaviti fiksirani i potvrđeni dan/datum (npr. 17.3.2015.) na koji će vršiti predviđeno prespajanje korisnika na novi čvor odnosno skraćivanje lokalne petlje sa kontrolnim popisom korisnika (ID-jevima veleprodajnih usluga). Fiksirani i potvrđeni datum mora se nalaziti unutar prethodno fiksiranog i potvrđenog vremenskog okvira kako bi operator mogao pravovremeno poslati veleprodajne zahtjeve za realizaciju zamjenskih rješenja te organizirati tehničku podršku na terenu.

Naime, ponovno dostavljanje područja obuhvata te popis korisnika obuhvaćenih skraćivanjem petlje, nužno je radi dodatne kontrole eventualnih namjernih ili nehotičnih izmjena područja obuhvata i/ili popisa korisnika.

U slučaju da se na bilo kojoj od dodatnih obavještavanja dogode promjene ili nepoštivanja najavljenih, fiksiranih i potvrđenih vremenskih okvira i/ili datuma, područja obuhvata i/ili popisa korisnika, proces skraćivanja lokalne petlje za dotičnu lokalnu centralu mora se odgoditi za najmanje 4 mjeseca kako bi operator mogao pravovremeno izvršiti obvezu obavještavanja korisnika o promjenama u pristupnoj mreži koje zahtijevaju izmjenu terminalne opreme na lokaciji korisnika te ugovoriti adekvatno zamjensko rješenje odnosno obavijestiti i kontaktirati postojeće krajnje

korisnike koji nisu do tada bili u najavljenom području obuhvata ili na popisu korisnika obuhvaćenih skraćivanjem lokalne petlje.

Izneseni prijedlog Optime nužno jest usvojiti s obzirom na nepostojanje automatizirane migracije na zamjenska rješenja kroz HT-ove sustave te nepodržanost kroz B2B sučelje. Optima drži da je svakako bolje rješenje da se izvještavanje, dostava i dohvat potpunih informacija (područje obuhvata i popis korisnika) odvija u cijelosti kroz B2B sučelje i na način kako je to popraćeno kod IMS migracije koja se provodi zadnjih 2 godine, a kod koje smo imali jasna načela migracije, točne načine i procese ugovaranja zamjenskih rješenja te nedvojbeno utvrđene rokove i podršku kroz B2B sučelje.

Iz svega naprijed navedenog, i ovdje je Optimin prijedlog da se administrativno i tehnički procesi skraćivanja lokalne petlje zasnivaju u onoj mjeri koliko je to moguće na procesima i načelima koji su određeni Odlukom HAKOM-a od 17. lipnja 2013. godine o IMS migraciji.

B) Regulatorna obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva

Točkom III. dispozitiva prijedloga odluke utvrđeno jest kako se regulatorna obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva određena HT-u na odgovarajući način primjenjuje i na Iskon Internet d.d. i Optimu, kao povezana društva HT-a. Dokumentom analize tržišta u okviru regulatorne obveze nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva određene HT-u, utvrđeno jest kako su HT i njegova povezana društva Iskon i Optima obvezni test istiskivanja marže za uslugu širokopojasnog pristupa internetu, neovisno o tome pruža li se ista samostalno ili kao dio paketa s drugim elektroničkim komunikacijskim uslugama, provoditi u skladu s dokumentom „Metodologija testa istiskivanja marže“ i to na način da maloprodajne cijene usluge širokopojasnog pristupa internetu, moraju dostaviti HAKOM-u na uvid najmanje 45 dana prije njihove objave, uz dokaz da je test istiskivanja marže za navedene cijene zadovoljen.

Optima prije svega ističe kako jest određivanje obveze provođenja testa istiskivanja marže Optimi za uslugu širokopojasnog pristupa internetu koju pruža na maloprodajnoj razini pojedinačno ili u paketu sa još nekom drugom uslugom, kroz regulatornu obvezu nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva određenu HT-u protivno Zakonu o elektroničkim komunikacijama (dalje u tekstu ZEK).

Naime, prijedlogom odluke HAKOM nije na analiziranom tržištu odredio Optimu SMP operatorom sukladno čl. 55 ZEK-a te čl. 56 st. stavku 2 ZEK-a, a odredio jest da se regulatorna obveza određena HT-u na odgovarajući način primjenjuje i na Optimu. Također, Optima drži da je HAKOM odredio Optimi regulatorne obveze protivno odredbi članka 56. stavak 3. ZEK-a koja zahtijeva da se regulatorne obveze pojedinog operatora koji je u postupku analize tržišta određen SMP operatorom, temelje na prirodi utvrđenog nedostatka na tržištu te da su u odnosu na njega razmjerne i opravdane s obzirom na regulatorna načela i ciljeve iz članka 5. ZEK-a.

Također je HAKOM obvezu testa istiskivanja marže, pravovremenog dostavljanja na uvid cijena HAKOM-u kao i obvezu dostavljanja cijena ponude u postupku javne nabave, odredio Iskonu i Optimi na isti način i u cijelosti istom opsegu bez uzimanja u obzir specifičnih okolnosti i različitog gospodarskog položaja Optime u odnosu na Iskon (proveden postupak predstečajne nagodbe, uvjetno dopuštena koncentracija HT-a i Optime te mjere i uvjeti kojih su se dužni pridržavati). Naime, AZTN je u Mišljenju od 17.09.2014. danom HAKOM-u u postupku analize tržišta pristupa javnoj komunikacijskoj mreži na fiksnoj lokaciji za privatne i poslovne korisnike, predložio HAKOM-u da uzme u obzir prihvaćene mjere iz Rješenja AZTN-a od 19.03.2014. koje imaju za cilj osiguranje

zasebnosti poslovanja Optime na mjerodavnom tržištu, kao i sve činjenice koje se odnose na pojedinog operatora, a koje se u konkretnom slučaju mogu razlikovati među ostalim zbog činjenice uvjetno dopuštene koncentracije HT-a i Optime te mjera i uvjeta koji su određeni Rješenjem AZTN.

HAKOM je u dokumentu analize tržišta samo naveo kako je ispitao opravdanost određivanja obveze provođenja testa istiskivanja marže u odnosu na Optimu te utvrdio da test istiskivanja marže predstavlja razmjernu mjeru koja ni na koji način ne može štetno djelovati na financijsko poslovanje Optime, jer navedena mjera osigurava nuđenje usluga prema troškovno usmjerenim cijenama. No, HAKOM nije obrazložio na temelju čega je donio takav zaključak. Obveza provođenja testa istiskivanja marže onemogućava Optimu da slobodno posluje i kreira svoju ponudu te ograničava joj tržišni nastup i pravovremenu reakciju na tržištu (uvođenje novih paketa ili promjenu cijena/sadržaja postojećih paketa) čime joj se nanosi nepopravljiva šteta, na koju smo već ukazali HAKOM-u. Naime, Optima u odnosu na ostale operatore na tržištu ima identične ili više cijene, a zbog mogućeg povećanja cijena dijelu krajnjih korisnika Optime uslijed primjene HAKOM-ovog troškovnog modela prijeti nam i rizik povećanog odljeva krajnjih korisnika. Ukoliko bi Optima morala povisiti cijene i za relativno mali broj korisnika, postoji velika opasnost od kolateralne štete za sve ostale korisnike, jer će drugi operatori takovu poziciju Optime zasigurno iskoristiti za prodajni nastup prema svim ostalim korisnicima Optime. Takove primjere nepoštenih poslovnih prakse od strane drugih operatora na tržištu, Optima je već osjetila za vrijeme provođenja postupka predstečajne nagodbe nad društvom. Iz podataka koje Optima uredno dostavlja HAKOM-u o tržištu elektroničkih komunikacijskih usluga, razvidno jest kako dosadašnja regulacija HAKOM-a daje upravo suprotne učinke od onih koje je AZTN želio postići donošenjem ocjene o uvjetnoj dopuštenosti koncentracije HT-a i Optime. Naime, podrobna analiza AZTN-a ukazala jest kako je jedina alternativa koncentraciji prestanak poslovanja Optime, čiji je opstanak bio doveden u pitanje otvaranjem postupka predstečajne nagodbe, što bi također, značajno utjecalo na strukturu tržišnog natjecanja te bi struktura natjecanja bila narušena barem do jednake razine kao i u odsutnosti Optime.

Slijedom navedenog s nametnutim obvezama od strane HAKOM-a, Optima je dovedena u situaciju u kojoj joj je s jedne strane, otežano stjecanje novih korisnika (kroz lansiranje novih atraktivnijih paketa usluga, ograničenje nuđenja promotivnih pogodnosti), a s druge strane, zbog povećanja cijena, Optimi prijeti bitno veći odljev korisnika drugim operatorima, što nije bila namjera AZTN-a. Dopuštanjem koncentracije HT-a i Optime i određivanjem vrlo strogih i striktnih mjera koje sudionici koncentracije moraju ispuniti, AZTN je želio omogućiti Optimi neovisno poslovanje koje će osigurati održivost društva na tržištu i spriječiti povećanje tržišne snage HT-a uslijed odljeva Optiminih korisnika. Financijska ograničenja koja Optima ima zbog obveza koje je preuzela sklapanjem predstečajne nagodbe (osiguranje trajne likvidnosti kroz profitabilno poslovanje uz reprogram dugova) su dovoljno ograničenje da Optima svoje usluge na tržištu ne nudi ispod troška jer u protivnom neće moći poslovati održivo. Stoga se opravdano postavlja pitanje razmjernosti mjera ex post i ex ante regulacije.

Slijedom navedenog, Optima drži kako je HAKOM proveo nepotpuni postupak analize tržišta protivan članku 52. ZEK-a te je odredio Optimi neodgovarajuće i nesrazmjerne obveze čime je postupio protivno odredbama članka 55 i 56. stavak 2. i 3. ZEK-a.